

Konserwator dzieł sztuki
mgr sztuki Magdalena Gawłowska
Dypl. UMK nr 1089, zezwolenie WKZ 6/K/94
20-807 Lublin, ul. Czeremchowa 12/27
e-mail: gawłowska.magda@gmail.com
tel. + 48 506 848 427

Lublin, 2024-02-12

PROGRAM KONSERWACJI I RESTAURACJI OLTARZA GŁÓWNEGO W KOŚCIELE PARAFIALNYM PW. ŚW. MIKOŁAJA W ROZWADÓWCE.

Pierwsza cerkiew unicka, o której wiadomo z przekazów historycznych, powstała w Rozwadówce z fundacji księcia Ksawerego Sapiechy w 1779 roku. Od 1885 roku pełniła rolę cerkwi prawosławnej. Obecna świątynia zbudowana w stylu cerkiewnym w latach 1910-11 funkcjonuje jako kościół parafialny wyznania rzymskokatolickiego od 1919 roku. Ołtarz główny i dwa boczne, stanowiące wyposażenie kościoła, powstały w efekcie przekształcenia dawnego ikonostasu. Części rozczłonkowanego ikonostasu z zachowanymi ikonami prezentują bardzo dobry poziom warsztatowy i świadczą o klasycznej szkole jego twórców. Czas powstania ikonostasu określa się na około 4 ćw. XIX wieku.

Ołtarz główny utworzony jest ze środkowej części trzykondygnacyjnego trójosiowego ikonostasu. Ma wysokość 4,80 m (bez krzyża) i szerokość 3,3 m. U podstawy, nad marmoryzowanym cokołem, znajduje się rząd płyt dekorowanych motywem krzyża greckiego ujęty po bokach pilasterkami. Środkowa kondygnacja, artykułowana kandelabrowymi kolumnkami – zdwojonymi w części środkowej i pojedynczymi na skrajach, jest na centralnej osi podwyższona i zamknięta łukiem. Powyżej, centralnie, umieszczony jest niewielki obraz Ostatniej Wieczerzy w obramieniu zwieńczonym trójlistnym łukiem. W miejscu dawnych carskich wrót usytuowane jest metalowe tabernakulum. Po bokach znajdują się dwie ikony: Matka Boska z Dzieciątkiem i Chrystus Błogosławiący. Boczne pola zamyka od góry gierowane belkowanie z fryzem wypełnionym akantową wicią. W trzeciej kondygnacji osie ołtarza są wydzielone kolumnkami o kanelowanych trzonach. Boczne pola zamknięte od góry łukiem trójlistnym zajmują ikony św. Piotra i Pawła. Środkowe pole, w którym jest obraz Chrystusa z Aniołami, jest znacznie wyższe, z wewnętrznym półkolistym łukiem, po obwodzie zwieńczonym pięciolistnie. Na szczytach każdej z osi umieszczony jest krzyż oraz elementy dekoracji snycerskiej takie jak woluty, liście akantu i akroteriony. Dół ołtarza przesłania mensa z pamiątkową plakieta z 1925 roku. Mensa ma antepedium płytowe z kolumnkami w

narożach. Drewniana struktura ołtarza jest pomalowana w odcieniu ciepłej bieli, a dekoracja snycerska, profile i detale architektoniczne są złożone, w większości w technice „na poler”. Ikony malowane w technice olejnej na blasze.

Stan zachowania.

Stan zachowania konstrukcji ołtarza jest dość dobry pod względem technicznym. Spękania i szczeliny występujące w miejscach połączeń stolarskich wynikają z naturalnej pracy drewna w zmiennych warunkach mikroklimatycznych oraz procesu starzenia się kleju i korozji gwoździ. Obserwuje się nieliczne otwory po zerowaniu owadzych szkodników drewna, choć mogą być one zamaskowane przez powłoki farby olejnej. W partii cokołowej występują zniszczenia wynikające z użytkowania ołtarza - uszkodzenia mechaniczne, dziury po gwoździach. Dokładna ocena stanu drewnianej struktury będzie możliwa w trakcie pracy podczas demontażu elementów ołtarza. Występują nieliczne ubytki snycerki m.in. w dolnej partii ołtarza brak fragmentu aplikacji na lewym pilasterku. Złocenia profili i dekoracji snycerskiej są na około 70-75 % powierzchni przetarte do czerwonego podkładu z pulmentu. Jest to typowe zniszczenie powstałe w wyniku niewłaściwego oczyszczania pozłoty. Oryginalne grunty w partiach złoczeń są mocne, niespękane. W dolnej części ołtarza występują niewielkie ubytki gruntu powstałe w wyniku uszkodzeń mechanicznych, m.in. dziury po gwoździach. Ikony są w dobrym stanie zachowania z wyjątkiem obrazu Matki Boskiej, na którym występują drobne uszkodzenia warstwy malarskiej spowodowane korozją metalowego podłoża. Biała farba olejna na strukturze ołtarza jest wtórna, położona w grubej warstwie, zakurzona.

Założenia konserwatorskie

Duży stopień zniszczenia złożonych powierzchni dekoracji ołtarza powoduje znaczne obniżenie jego walorów estetycznych. Zasadniczym celem prac powinno być przywrócenie świetności ołtarza przy zachowaniu w możliwie dużym zakresie fragmentów oryginalnych złoczeń. Na wstępie planuje się demontaż wszystkich elementów nie związanych ze strukturą. Odwrocie ołtarza zostanie poddane dezynsekcji przez nasycenie środkiem owadobójczym. Pęknięcia i szczeliny pomiędzy deskami zostaną wypełnione listewkami i sklejone, a łączenia stolarskie wzmocnione wkrętami. W razie konieczności osłabione przez drewnojady fragmenty drewnianej konstrukcji będą impregnowane żywicą sztuczną. Ubytki gruntu i drobne ubytki drewna będą uzupełnione. Po wykonaniu odkrywek w partiach pokrytych malaturą i ustaleniu pierwotnego wystroju malarskiego wtórne nawarstwienia

zostaną usunięte metodą chemiczną, a oryginalna polichromia będzie uzupełniona lub odtworzona przy pomocy farb artystycznych. Partie złoczeń należy uzupełnić złotem płatkowym w odpowiednio dobranym kolorze i scalić z fragmentami pierwotnej pozłoty w oryginalnej technice. Złocenia w dolnej strefie ołtarza zostaną zabezpieczone lakierem z żywicy akrylowej. Proponuje się rozważenie przez komisję konserwatorską decyzji o zmniejszeniu szerokości mensy, która zasłania dolne fragmenty ołtarza.

Wstępny program pracy.

1. Oczyszczenie ołtarza z kurzu i brudu.
2. Demontaż obrazów i elementów snycerki nie związanych ze strukturą, usunięcie wadliwych połączeń i zardzewiałych gwoździ.
3. Dezynsekcja ołtarza od strony odwrocia.
4. Wykonanie odkrywek i badań stratygraficznych nawarstwień na strukturze ołtarza.
5. Usunięcie wtórnych powłok malarskich ze struktury odpowiednio dobranymi środkami, metodą chemiczną i mechaniczną.
6. Wykonanie - w razie konieczności - impregnacji osłabionych fragmentów drewnianej struktury żywicą Paraloid B72, a w przypadku partii złożonych przy użyciu gorącego kleju stolarskiego z dodatkiem środka biobójczego.
7. Wzmocnienie połączeń poszczególnych elementów nierdzewnymi wkrętami oraz klejenie pęknięć drewna, uzupełnienie szpar i ubytków wstawkami z drewna.
8. Uzupełnienie drobnych ubytków drewna kitem trocinowym na bazie żywicy akrylowej.
9. Rekonstrukcja ubytków snycerki, z drewna lipowego.
10. Uzupełnienie i rekonstrukcja gruntów (zaprawa klejowo-kredowa).
11. Uzupełnienie i rekonstrukcja złoczeń złotem płatkowym w odpowiednio dobranym kolorze w technice na poler i na mat.
12. Zabezpieczenie złoczeń w części cokołowej ołtarza 10% roztworem Paraloidu B-72.
13. Uzupełnienie lub rekonstrukcja polichromii na strukturze w technice zbliżonej do oryginalnej.
14. Montaż na ołtarzu wszystkich elementów za pomocą tradycyjnych połączeń stolarskich i wkrętów mosiężnych.
15. Wykonanie dokumentacji opisowej i fotograficznej z przebiegu prac.

